

URTX

L A FIRA DE L'ESCULTURA AL
**CARRER A TÀRREGA:
UNA VISIÓ RETROSPECTIVA**

LA FIRA DE L'ESCLATURA AL CARRER A TÀRREGA: UNA VISIÓ RETROSPECTIVA

Comunicació

Vicent Loscos Solé

Professor de l'IB
Antoni Torroja
de Cervera

1. Edicions i escriptors.

La Fira de l'Escultura al Carrer va tenir tres edicions:

La primera, del maig al setembre de 1983, amb els 18 expositors següents: Abad Gil, Andreu Alfaro, Antoni Boleda, Xicu Cabanyes, Tom Carr, Cinto Casanovas, Esperança Casas, Joan Duran, Enric Gelpí, Francesc Martí, Rufino Mesa, Joan Mora, Jaume Plensa, Riera Aragó, Guillem Viladot, Josep Xart, Angel Mateos i Enric Orobígt.

La segona, del maig a l'agost de 1984, amb 34 expositors: Antoni Abad, Abad Gil, Sergi Aguilar, Ernest Altés, Andreu Alfaro, Ignacio Basallo, Lluís Blanc, Antoni Boleda, Tom Carr, Xavier Corberó, Joan Duran, Domènec Fita, Salvador Juanpere, Madola, Antoni Mas, Pedro Mata Saralegui, Xavier Medina Campeny, Rufino Mesa, Mitsuo Miura, Joan Mora, Enric Orobígt, Enric Pladevall, Jaume Plensa, Ponsatí, Lisa Rehsteiner, Riera Aragó, Àngels Ribé, Josep Roy, Aureli Ruiz, Bartolomé Serrano, Torres Monsó, Francesc Vidal, Lluís Vilà, Guillem Viladot i Emília Xargay.

La tercera, entre maig i setembre de 1986, amb 32 expositors: José Abad, Ernest Altés, José Ramón Alda, Ignacio Basallo, Evaristo Belloti, Luis Borrajo, Tom Carr, Ricardo Catania, José Croft, Joan Duran, Marisa Fernández, Gabriel, Rosa Gimeno, Ramon Guillem, Paco Leiro, Àngeles Marco, Emilio Martínez, Elena Mendizábal, Rufino Mesa, Sebastià Miralles, Juan Luis Moraza, Evaristo Navarro, Pere Noguera, Manolo Paz, Paco Pestana, Jaume Plensa, Silverio Ribas, Pepe Romero, Dora Salazar, Fernando Sinaga, Antonio Sosa i Ramon Soto.

Per la quantitat de noms presents, es pot imaginar de quina manera la ciutat s'engalanà repetidament, amb densitat i profusió d'estils de la "nova escultura" que la mostra va reunir. Alguns expositors van repetir l'experiència: Tom Carr, Rufino Mesa i Jaume Plensa, hi van ser

a les tres; Abad Gil, Ernest Altés, Andreu Alfaro, Joan Duran, Joan Mora, Riera Aragó, Antoni Boleda, Guillem Viladot i Enric Orobígt, en dues. ¹ L'àmbit representatiu dels concurrents es va ampliar notablement a la tercera Fira, on es proposà atraure artistes representatius d'arreu d'Espanya, i obrir també possibilitats a una presència internacional, a la recerca d'un diàleg amb altres cultures.

2. L'art al carrer

Al programa oficial de la primera, hi ha una frase de Josep Minguell que aclareix en bona mesura com es va arribar a concebre un certamen d'aquesta mena; diu així: "El carrer, espai de les nostres festes és l'espai de la nostra cultura". Crec que aquesta frase descriu essencialment l'època d'efervescència ciutadana, que va esclatar a Tàrrega amb l'adveniment de la democràcia. Com impulsada per un ressort, la ciutat va sortir de la llarguíssima letargia de la dictadura, i mentre el colorisme dels mítings i la paperassa electoral s'instal·lava amb insospitada normalitat, es van assolir importants realitats col·lectives, catalitzades per un jovent desimbolt, que va fer dels carrers un escenari usual. Les originals activitats del Pots teatre, protagonitzades per Josep Minguell i tota una colla cèlebre, van ser el punt de partida d'on derivarien els Carnestoltes i les Fires de Teatre. La primera Fira de l'Escultura va ser una fita més, dins d'aquesta dinàmica fecunda, òbviament targarina, on el carrer va convertir-se en un intermitent aparador de sorpreses delirants.

La fira de l'Escultura no va tenir la continuïtat que ha tingut la de Teatre, circumstància que no representa una especial singularitat ja que, per exemple, tampoc es va mantenir la Fira de la Construcció. En el nostre cas, el fet remarkable és que s'arribés a produir una mostra d'aquestes característiques. Va ser un projec-

**Jornades de debat
ciutat i arte, factum
programes dins el
marc de la Ila. Fira de
l'Escultura.**

Christo: conferència: La meua filosofia de treball, comentaris de projectes recents i futurs.
(Arxiu Fotogràfic Municipal. AHCT)

te insòlit, ambiciós, exposat a controvèrsies que no es poden comparar a les dificultats que comporten les fires convencionals, d'extensió temporal ajustada al motiu econòmic que les impulsa, i recolzades per una tradicional connotació festiva.

La que ens ocupa va aixecar, com veurem, una certa polseguera hostil, poc comprensible en sí, i menys si tenim en compte l'admiració que va despertar per tot arreu l'esforç realitzat de permutar l'etiqueta elitista que sovint s'associa a les arts plàstiques, per una realitat desmitificada, de projecció popular.

En un altre ordre d'apreciacions pot succeir que l'art esdevingui un repte inquietant quan sobrepasa aquella epidèmica zona d'incertesa que s'exposa sense que trontollin les pròpies conviccions. La revulsió que en aquests casos provoca, no tothom està disposat a digerir. Hem de considerar, també, que el caràcter festiu de la Fira era de signe purament cultural, més abstracte, més gris i metafísic, per dir-ho d'alguna manera, que el de les acostumades mostres comercials, de subtil compensació llaminera. Aquests inconvenients, i el buit que va deixar la fira de l'Escultura quan es va interrompre la seva continuïtat, es van dissipar amb la instauració del reconfortant "Aplec del Coc", que va retornar la pau a moltes consciències afectades d'un desequilibri festiu angoixant.²

Fora de tota discussió, la Fira va ser impulsada per la voluntat de l'alcalde Eugeni Nadal, de promoure la ciutat de Tàrraga més enllà de la simple capitalitat de comarca. Nadal, en el mateix programa, ens invita a contemplar la Fira dins "una visió política d'interrelació entre totes les coses que, en aquest cas, es defi-

neix com una filosofia anomenada Urbanisme Integral Mediterrani". En aquesta concepció s'hi aboquen els arguments que fan del carrer el lloc genuí d'interrelació. Segons apunta Josep Miquel Garcia, a la ciutat mediterrània, "el carrer és l'extensió de l'habitatge" mentre que en l'estructura anglosaxona, "és només un mitjà de desplaçament". "No cal anar a sales d'art per trobar obres artístiques, sinó que és l'entorn el que produeix una sensació estètica que es transforma en un contingut ètic. El carrer no és doncs un mitjà per anar a... sinó que pot esdevenir un context de recepció d'alternatives." Després veurem com aquesta mitificació del carrer va ser contestada per una part de la població.

La filosofia de l'Urbanisme Integral Mediterrani es va recolzar en una realitat, potser idealitzada, però coneguda pels que han voltat per Itàlia. Allí hi ha ciutats, el nom de les quals és indissociable de la idea de museu obert o d'espai artístic total. L'art que ens mostren com-

Antoni Boleda,
Escultura situada al carrer de Sta. Anna
(Fotografia: Calafell,
Arxiu Fotogràfic Municipal. AHCT)

Joan Mora,

Escultura situada al carrer del Carme (Fotografia: Barceló, Arxiu Fotogràfic Municipal. AHCT)

Jaume Plensa

(Fotografia: Barceló, Arxiu Fotogràfic Municipal. AHCT)

pleix a més la funció pedagògica d'incloure el nom de l'autor amb el de l'obra, cosa que no acostuma a passar a casa nostra quan es tracta d'escultura. Així diem *La Columnata* de Bernini o *El Moisés* de Miquel Àngel; però aquí, per posar un exemple entre tantíssims, diem *El Sant Jordi* de Montjuïc, quan seria preferible dir *El Sant Jordi* de Llimona, on tant l'obra com l'autor són una referència que aproxima el fet cultural al poble, com a patrimoni homologable, i no com un afer d'il·lustres bohemis, el nom dels quals queda reservat als concursos d'erudició. En un país com el nostre, on tota projecció humana bascula inevitablement cap a Barcelona, els esforços per crear tradicions haurien d'estimular positivament totes aquelles persones amb capacitat de decidir. Cal recordar que una terra d'artistes, ho és també d'homes lliures, i de riquesa envejable. Però ha de passar un temps abans de recollir el fruit. El fet específic de les fires de Tàrraga, el ressò d'obres i autors, influïa sensiblement a l'Escola d'Arts i Oficis.³ Quin redoblat prestigi no tindria avui aquesta Escola -i per tant, la ciutat- si les fires haguessin continuat? Resumint l'explícit programa oficial de la primera fira, *Nova Tàrraga* donà la notícia de la inauguració afirmant la pretensió de "establir

el diàleg entre l'art i el públic, entre l'art i la ciutat", diàleg que per a Minguell, seria "d'imprevisibles conseqüències". La Fira va sorprendre, va divertir, va interessar i, lògicament, va fer parlar... La ciutat es va omplir de reclams escultòrics d'estils diversos, des de la simplificació i abstracció fins a l'hiperrealisme de les formes i l'experimentació creativa. Els materials eren de tota mena: marbre, fusta, ceràmica, ferro vell,.. Sovint, l'autor aixecava l'obra al mateix emplaçament, amb la qual cosa s'iniciava el diàleg i la complicitat dels veïns amb l'artista. L'oportunisme d'una concepció integradora de l'art, oferida a la diversitat vianant un motiu o altre de ressonància amb les pròpies intuïcions estètiques, en les obres de caire més "clàssic", o d'engrescada curiositat en les més inesperades, com la hiperrealista bossa de plàstic de Joan Mora, o les inquietants figures de Rufino Mesa. Les obres, tot i la seva desigual consistència, van ser respectades en grau molt superior al que es podia preveure. Sobre la reacció popular, la "Crònica Targarina" del 4 de juny escriu. "Algunes d'aquestes obres es miren amb ulls admiratius pel seu avantguardisme o la seva filosofia de l'art, mentre altres es miren amb ulls escèptics, sense marcar-hi el dubte i la sorna, el que vol dir

que hi ha opinions per a tots els gustos". El 9 de juliol, ja recull les primeres sentències sobre la ubicació de les obres. Així es refereix a la que estava plantada a l'entrada del carrer Santa Anna -on gairebé sempre hi havia vehicles estacionats-, com "la millor situada de la Fira, ja que la poden veure els que circulen des de la carretera. No hem d'oblidar" diu, "que es tracta d'una Fira i les obres estan en venda". La ironia tendenciosa -rotundament mediterrània, per dir-ho així- és evident.⁴ En canvi, segueix la "Crònica", l'escultura situada al carrer Urgell dificulta el pas de vehicles, i "el comerç reclama que la canviïn de lloc". Al mateix número de la N.T., apareix un comunicat de la U.I.T. (Unió Independent de Tàrrrega) protestant per la ubicació d'aquesta escultura que dificulta el pas, i que, per a més INRI encara, se l'anomenat "El portal de l'Amistat".⁵ El desenllaç de la qüestió consisteix a retirar l'escultura. Al seu lloc, hi apareix, però, un senyal de direcció prohibida.

En aquesta confrontació -latent en altres projectes urbans endegats pel consistori, apareix la controvèrsia entre la ciutat-museu i la ciutat-mercat. És evident que ambdues concepcions poden estimar-se ben mediterrànies. A la pràctica vulgar, ho és més la segona, i per

tant, les friccions, a més d'expressar un tipisme humà prou familiar entre nosaltres, també eren explicables. La dinàmica comercial, és clar, prefereix que el carrer sigui el mitjà per anar a... més que no pas un indret de contemplació. En tot cas, aquesta petita trifulga, provocada per criteris urbanístics divergents, no pressuposa una incompatibilitat radical entre els interessos del comerç i les concessions a l'art, ja que el tarannà comercial i la sensibilitat artística es poden compaginar força bé.⁶ Les altres dues edicions, amb similars característiques materials i humanes, van fluir en un ambient d'expectació assumit amb naturalitat. La Fira semblava consolidada i l'interès d'escultors en participar-hi era un fet: dels 18 participants en la primera mostra, es va passar a més de 30 en les altres dues. La generosa disponibilitat d'espai en totes tres dimensions, a diferència del que ofereixen les encotillades sales d'art, era per no deixar-s'ho perdre. I es van col·locar obres de volum respectable. La discussió popular, ara intrascendent, va voltar, a la segona Fira, entorn d'una rasa de 20 m que havia fet el japonès Mitsuo Miura a l'esplanada del castell. Mentrestant la canalla pujava dalt de la *Sirena* de polièster de l'Enric Orobí, i badava encantada davant *El Gui-*

Andreu Alfaro,
València
Escultura situada a la
plaça dels Albers
(Fotografia: Barceló,
Arxiu Fotogràfic
Municipal. AHCT)

Guillem Viladot,
Agramunt
Escultura situada al
carrer del Carme.
(Fotografia: Barceló,
Arxiu Fotogràfic
Municipal. AHCT)

**IIIa. Fira de l'Escultura
al Carrer. Rufino
Mesa, muntatge al
Reguer.**

(Arxiu Fotogràfic
Municipal. AHCT)

Enric Orobítg,

escultura situada en el
pont sobre el riu
Ondara.

(Fotografia: Calafell
Arxiu Fotogràfic
Municipal. AHCT)

tarrista de filferro d'Emília Xargay. Per la tercera, la gent anava a Sant Eloi, a tocar el làser del monumental *Pleniluni d'Argó a Stonehenge*, de Joan Duran, o s'atansava a l'admirable plantada de Rufino Mesa al reguer, un espai deprecia, gairebé vist i no vist, com la ventafocs del conte. La simbiosi entre l'art i la ciutat era un fet. Es podia anar més enllà?

Tot i que el públic no n'era conscient, la filosofia que inspirava els promotors del certamen havia madurat segons criteris més exigents. Si, inicialment, els escultors cercaven el lloc més interessant per a unes obres, més o menys concebudes, per a la tercera edició van ser invitats a visitar prèviament els possibles emplaçaments, per tal de plantar-hi la peça adequada. Amb això és pretenia donar una solució elegant a la Fira, aconseguir una estètica integrada, refilar el batec de la ciutat, mudada i presumida, encara que tot plegat fos un vestit provisional, una imatge efímera. En efecte, en el parlament que Nadal va fer als expositors, els recordava que el protagonista del certamen no era ni l'escultura ni l'escultor, sinó la ciutat. Aquesta subordinació formal pot semblar innecessària, fins i tot humiliant per l'artista; cal convenir, però, que l'art escultòric actual, en general més figuratiu que abstrac-

te, realça la seva singularitat, es fa més notori, quan és capaç d'integrar-se al medi fins arribar a arrancar-li un arpegi evident, a expressar-ne una qualitat orgànica.

Seria inoportú analitzar fins a quin punt se'n va sortir cadascun dels expositors. A part de les ja esmentades, en espais més oberts, moltes altres, potser menys espectaculars, ho van aconseguir plenament. També es va donar el cas d'obres ja fetes, l'autor de les quals va haver de buscar un possible emplaçament, com el gegant de bronze que José Anda va plantificar davant de l'Ajuntament.⁷ I encara, un projecte que no va cristal·litzar per la negativa d'uns veïns a que s'instal·lés a la seva vivenda, causa, per la qual l'escultor, Pere Noguera, batallà sense èxit. Glòria Picazo, al programa del certamen, es lamentava del fet "per la incomprensió d'una societat encara recelosa d'allò que se li escapa de les mans". Guillem Viladot, en una entrevista feta per *L'Imprès* (desembre del 84) diu -referint-se a l'Urbanisme Integral Mediterrani-, "és una retòrica brillant que s'ha tret de la màniga l'Eugeni per tal de magnificar la ciutat de Tàrraga. Ara, tant de bo totes les ciutats fessin el mateix". Però més endavant diu, "Cultura i carrer són dues paraules en conflicte... Plantar la cultura

al carrer és un xoc enfront del poble, perquè el poble no està fet per aquestes coses". Potser va ser això -apart del fet de no estar format un patronat independent- que el nou consistori va abandonar l'experiència. La Fira de l'Escultura es va acabar. I encara més, es va desapropiar la bona disposició de Rufino Mesa envers la Ciutat, i algunes obres al Reguer, que haurien pogut romandre, es van deixar marxar, es van perdre lamentablement. De tot plegat, de les escultures de la tercera Fira, en queda alguna mostra dispersa. Són un record mut i estranyament distant, com si mai no n'haguessin format part, d'un temps engrescat, innocent, irrepitible.

3. Patrimoni actual.

Pedra de la llibertat d'expressió de Rufino Mesa.

Coneguda popularment com "el cavall", és un obsequi de Rufino Mesa a la Ciutat. La seva actual ubicació, a sota l'autovia, ha fet que sigui oblidada per uns i desconeguda per altres, que no la van arribar a veure a la Plaça Major quan hi jugava la canalla. Se li hauria de trobar un emplaçament més digne, a Sant Eloi,

al reguer, a qualsevol indret accessible, diferent de l'actual, on solament un autopista perdut pot contemplar-la.

El Portal de l'amistat de José Abad.

Es veu, aquest cop acceptablement situada, en arribar a Tàrraga per la carretera d'Agramunt. S'hi troba a faltar una placa explicativa, llum nocturna, i una millora del terreny adjacent. Se suposa que, tractant-se d'una obra de fusta, se'n té la cura adequada. ⁸

Esperança Casas,
Barcelona
Escultura situada a la cruïlla de la N-II i el carrer de Sta. Anna.
(Fotografia: Barceló l'Arxiu Fotogràfic Municipal. AHCT)

Rufino Mesa
(Fotografia: Vicent Loscos)

1

2

3

4

1. Rufino Mesa

(Fotografia:
Vicent Loscos)

**2. Pedra de la llibertat
d'expressió,
Rufino Mesa**

(Fotografia:
Vicent Loscos)

**3. Grup escultòric del
Reguer,
Rufino Mesa**

(Fotografia:
Vicent Loscos)

**4. Grup escultòric del
Reguer,
Rufino Mesa**

(Fotografia:
Vicent Loscos)

5

6

7

8

5. Grup escultòric del Reguer,
Rufino Mesa
(Fotografia: Vicent Loscos)

6. El portal de l'amistad,
José Abad
(Fotografia: Vicent Loscos)

7. Recorridos,
Pepe Romero
(Fotografia: Vicent Loscos)

8. Arhol, Ramon de Soto
(Fotografia: Vicent Loscos)

Recorridos de Pepe Romero.

És a l'arcada lateral de la Parròquia. Tot i que l'autor ja comptava amb l'efecte pictòric de l'oxidació del ferro, suposem que el procés de degradació està controlat.

Árbol de Ramón de Soto.

A la Plaça de les Nacions Sense Estat. Com l'anterior, és al seu lloc original, i compleix magníficament el propòsit comú de remarcar la dimensió vertical, confonent-se i provocant l'observació dels arbres veïns.

El grup del Reguer de Rufino Mesa.

És el que va quedar d'un conjunt apreciable d'escultures fora del programa oficial. Està integrat per quatre peces: una estructura en ferro i pedra, amb la figura central d'un guerrer, dues roques lleugerament retocades, i un dit treballat en pedra vertical. És curiós observar com aquest senzill dit, gairebé un símbol del que és l'escultura ornamental, ennobleix sensiblement l'espai que l'envolta.

4. Conclusió.

Passat el temps i deixant a part altres judicis, crec que hi ha dues coses a valorar positivament: un millor coneixement de l'escultura actual, i un patrimoni, que s'ha de dir residual, però que és nostre. En quant als escultors, a artistes del país, com el polifacètic Guillem Viladot, el reconegut Antoni Boleda i l'inquiet Enric Orobítg, van afegir aviat els Andreu Alfaro, Rufino Mesa, i encara els Plensa, Abad, Duran... que actualment són primeríssimes figures.

Per altra banda, crec que hem d'interpretar els fets passats per comprendre millor quin és el nostre paper en aquest tema, similar al que es pot deduir d'altres qüestions relacionades amb el patrimoni, que van ser presentades al llarg de les Jornades d'Estudi. Hi ha hagut un temps de realitzacions i un altre de negligència, d'abandonament i de desfeta. A nosaltres ens pertoca el treball de revalorar, reparar, reconstruir, i procurar que el nostre patrimoni deixi de ser un residu fortuït del desinterès col·lectiu. Tant de bo que, dins d'aquesta convicció, es promoguéssin per a la ciutat algun projecte de característiques similars a les de la Fira de l'Escultura.

Notes

1- La relació d'expositors de cada Fira, que s'ha tret dels programes oficials, no és completa ja que es va donar casos d'escultors que s'hi afegien posteriorment.

2- De menor projecció exterior, se celebra des que es van suprimir les Fires de l'Escultura.

3- La permanència de les obres al carrer va propiciar el funcionament d'una Escola d'Estiu d'Escultura, dins l'Escola d'Arts i Oficis, a càrrec d'Antoni Boleda.

4- Es tractava de l'obra d'Esperança Casas que, com cap de les altres, no es mereixia una bajanada tant fora de lloc.

5- Sembla ser que es tractava d'un bronze de Francesc Martí.

6- Sense pretensions de fer-ne un exemple, cal dir que actualment les fires de l'escultura es fan a Calaf amb tota normalitat.

7- L'escultura feta l'any 74, era representativa de l'etapa figurativa de l'autor.

8- D'algunes escultures de la primera i tercera Fira, els programes no donen cap nom original. He recollit de paraula el nom d'aquesta escultura, que pot crear confusió amb el de la peça que es va canviar de lloc a la primera Fira, sent evident que no és la mateixa.